

LYCEUM

Szilády 100 Emlékév

Meghalt Szilády Áron, kiskunhalasi református lelkész, az Akadémia tiszteleti tagja, s elparentálására a kitűnő tudományos testület le is küldte egyik tagját.

Mintha Szilády Áron valóban nem lett volna más, mint tudományos életünk egyik doyenje. Holott túlzás nélkül merném mondani, összes élő irodalomtörténetírónk közül még mindig ő volt a legkiválóbb, igaz hogy csupán a régi magyar irodalom történetével foglalkozott s a XVII. századon túl alig jutott. De ezen a téren úttörő munkát végzett; mint Toldy Ferenc, ő is ahhoz a régi tudós nemzedékhez tartozott, melynek magának kellett az anyagot föl kutatni, összegyűjteni, elrendezni, s ezen a gigászi munkán túl neki még ahhoz is volt ereje és tehetsége, hogy ezt az anyagot földolgozza. Nem akarom evvel azt mondani, hogy Szilády Áronban egy Mommsen vagy Gregorovius szelleme élt, de mindig meg volt benne a törekvés, hogy gyűjtéseinek eredményeit ha nem is egy monumentális alkotásban, de egy-egy alapos, megfontolt tanulmányban közrebocsássa.

Fő munkája azonban a Régi Magyar Költők Tárának hatalmas kötetei, melyek közül az első 1877-

ben jelent meg (azóta második, javított kiadásában Horváth Cyrilltól), VII. kötete sajnos már csonkán, jegyzetek nélkül 1912-ben. Legrégibb és XVI. századi költőink legnagyobb részének munkáit tartalmazza ez a gyűjtemény, mely nélkül nem lehet meg senki, aki költészetünk legrégebb emlékeivel foglalkozik. Hogy micsoda óriási munkát képvisel ez a gyűjtemény, melynek anyagát nemcsak az ország minden részéből, hanem bécsi, németországi, londoni kéziratokból és nyomtatványokból kellett megszerezni, azt leginkább a jegyzetek mutatják, melyek a legfigyelmesebb gonddal igyekeznek fényt vetni a régi magyar szerzők életére és munkásságára; igazán megható nézni, mert olvasni alig lehet, mint kutatja föl nemcsak a régi latin oklevelek adatait, hanem a XVI. századi török adókönyveket, hátha akad bennük némi fölvilágosítás valamelyik régi versszerző kilétére, életkörülményeire vonatkozólag. Ehhez a gyűjteményhez önállóan csatlakozik Balassi Bálint verseinek kiadása, mely 1879-ben jelent meg (M.

Tört. Társulat), azóta nincs újabb kiadása, holott a költő verseinek egyetlen teljes gyűjteménye. Igen fontosak még azok a hasonmás kiadásai, melyekkel a legrégebb magyar nyomtatványokat (Komjáthy, Pesti bibliafordításait stb.) bocsátotta ki újra. Ezeket ajánlhatom bibliofiljeink figyelmébe: a gyönyörű hófehér merített papíros, a finom régi fametszetek rendkívül értékessé teszik ezeket a szerény akadémiai kiadványokat.

Mint irodalomtörténetírőt, Szilády Áront, nemcsak a gyűjtő és kutató fanatikus buzgalma jellemzi, hanem egy igen élénk, hipotézisekre hajló képzelet. Nem az a nehéz röptű, lomha magyar fantázia, mely Horváth Istvántól a mai napig annyi ormótlan, torz föltevést termelt irodalmunkban és történettudományunkban, hanem egy sokkal könnyebb mozgású, hajlékonyabb kombinációkra hajló szellem, mely tévedéseiben is rokonszenvesebb; mert fejtegetéseivel nem merít ki, hanem leköt és felüdít. Emlékezünk, legalább középiskolás múltjukból még sokan emlékeznek arra a szellemes föltevésre, mely-

lyel a magyar verses Katalin-legenda szerzőségét a híres középkori Ferences barát és legendaíró Temesvári Pelbártnak tulajdonította. A föltevés ugyan megdőlt, de azért gondolatmenetének meggyőző logikája ma is megérdemli figyelmünket. Épp ilyen biztos kézzel sikerült fölépíteni régi Anjou-kori levelekből, okmánytöredékekből Toldi Miklós történeti alakját, kit valaha csupán mitikus vagy mondai lénynek tekintettek s megtagadták minden köztét a valósághoz.

Aggság, súlyos viszonyok, családi bajok már régen lehetetlenné tették Szilády Áronnak, hogy tudományos munkáját azzal az energiával és buzgalommal folytassa, mellyel valaha megkezdte. Ki kellett adnia kezéből az Irodalomtörténeti közlemények szerkesztését, melyet szinte negyedszázadon át annyi gonddal és eredménnyel végzett, nagy művét, a Régi Magyar Költők Táráat is csonkán kellett abbahagynia; munkássága azonban így is, csonkán, töredékesen, befejezetlenül olyan arányokat mutat, melyekkel mai nemzedékhez tartozó tudós alig dicsekedhetik.

LYCEUM

TÁRSASÁGI KÖZLÖNY
MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE.

HUSZONEGYEDIK SZÁM
VI/1. ÉVFOLYAM

Kiadja a
VASHATOS Kft.
Kiskunhalas

www.vashatos.hu

Szerkesztő:
LUKÁCS LÁSZLÓ

Kapcsolattartó:
Kiss Sándorné
Telefon: 20/465-2300

Készült a Szilády Áron Társaság
tagjai és támogatói részére.

Kereskedelmi
forgalomba nem kerül.
A megjelent lapszámok
elérhetőek a vashatos.hu
és a sziladyarontarsasag.hu
honlapokon.

* * *

A SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG
tisztviselői (elnökség):

Lukács László elnök
lukaclaszlo@hdsnet.hu

Dóka József alelnök
hunepkerkft@gmail.com

Dr. Bognárné Nagy Éva alelnök

Szakál Aurél alelnök

Palásti Károly alelnök

LEVELEZÉS:

6400 Kiskunhalas,
Hősök tere 2.
Telefon: 77/421-123

Bor-kalendárium

Célunk nem csupán a régi, szép hagyomány felelevenítése, de annak bemutatása is, mennyire átjárta a régi idők emberét az embertársak iránti szeretet és a közösségi érzés.

Február Böjtelő Hava Halak Hava

Február még sok rossz időt, csikorgó hideget, ítéletidőt tartogat a tarsolyában. De február a farsangolás ideje is. Gyökere a pogány római Lupercalia ünnepben, a bacchanáliákban keresendő. Európaszerte nemcsak a szőlős-borosgazdák, az egyszerű földművesek körében volt általános, hanem a reneszánsz királyi udvarok kedvelt mulatságai közé tartozott. Mátyás király udvarában nagy maszkos mulatságokat rendeztek. A húshagyó keddi asszonyfarsang a szőlőhegyek pincéiben a Balaton-felvidéken ismert, kedves szokás volt. Ekkor az asszonyok előtt egész évben tilosnak számító borpincékbe

vidám női csoportok látogattak ki délután és késő estébe tartó asszonyfarsangot tartottak. **Február 2. – Gyertyaszentelő boldogasszony.** A régi rómaiaknál tavaszkezdő nap volt. Nagy ünnepséget rendeztek, a Lupercaliát. Plutótól, a sötétség istenétől elrabolt gabonaistennő, Ceres keresésére indultak gyertyás-fáklyás körmenettel. A keresztény egyház gyertyaszentelési ünnepé szelídítette ezt az ünnepet. **Február 3. – Balázs napja.** Balázs napja a magyar nyelvterületen is az egészség- és termésvarázslás, a gonoszűzés, a madárűzés, az időjárásjóslás napja. Magyarországon a szőlősgazdák a szőlőjük négy sarkában megmetszettek egy-egy tőkét, hogy Balázs védje meg a szőlőket, zavarja el ősszel, szőlőéreskor a madarakat, hogy azok ne tegyenek kárt a termésben.

Március Böjtmás Hava Kos Hava

Márciusban megkezdődik a munka a szántóföldön, a gyümölcsösben, szőlőben. Az asszonyok vetik a borsót, a répát, a zöldséget, a palántának való magot, dugdossák a hagymát. **Március 18. 19. 21. – Sándor, József, Benedek.** A három - tavaszhozó - szent ünnepe. Ha ezeken a napokon kisüt a nap, akkor hosszú, meleg nyarat jövendőnek, ha nem, akkor esőre lehet számítani; viszont ha kemény az idő, akkor a tavasz már közelel.

Április Szent György Hava Bika Hava

Mivel áprilisban még sok a csapadék, a paraszti gazdaságokban gyakran fosós-nak hívják a hónapot. A gazdák azonban örülnek az esőnek, mert azt tartják: „Áprilisi esőzés kergeti a fagyot”. Általában áprilisban van a tavaszi ünnepkör legjelesebb ünnepe, a Húsvét.

(RÉSZLETEK) VASÁRNAPI ÚJSÁG 1859.

Állandó programjaink

A Szilády Áron Társaság az alapítás óta (1993) eltelt időszak kezdeményezéseit, stabil tevékenységét megerősítve, kibővített együttműködésre törekszik a halasi civil közösségekkel, különösen azokkal, akik a lokálpatrióta értékrend mentén szervezik meg a helyi tevékenységüket.

A kiemelt ügyeink esetében szükséges az erőforrásainkat bővíteni, ezért az önkéntes segítőkön túlmenően, új tagok, támogatók belépése indokolt, hogy a munkatervünkben rögzített feladatok teljesülhessenek. Mindezek figyelembevételével, mindenképpen részt kell vállalnunk a nemzeti pá-

lyázati alapok által meghirdetett kiírásokon, pl. NEA stb., illetve reméljük, hogy a halasi vállalkozások részéről adományokra is számíthatunk.

Társaságunk továbbra is megbízható szervezeti keretet nyújt a lokálpatrióta értékeink megőrzéséhez, hagyomány-szeretetünk pedig kimeríthetetlen forrását jelenti múltunk, jelenünk és jövőnk megbecsülésének. Ragaszkodunk az alapítói hitvallásunkhoz és szellemi elődünknek tekintett Halasi Polgári Olvasókör 1863. január 10-én véglegesített alapvetéséhez, ti. az nem más, mint „a város polgárai körében a művelődés, szellemi

fejlődés biztosítása társas élet formájában.” Kérem, hogy ajánljon új tagokat lokálpatrióta közösségünkbe!

KIEMELT ÜGYEK, TERVEK

1. **Péter Dénes Népfőiskola.** Az 1999 júniusában alapított népfőiskolánk változatlan célkitűzése a protestáns nevelési hagyományok és a korszerű nemzetstratégiai közismeretek együttes képviselése.

A Népfőiskolánk alapvetően három egymást segítő tevékenységi kört teljesít azzal, hogy a szervezeti-működési rendszere segíti az öntevékeny civil közös-

Szilády Áron Társaság

Aktuális programjaink

Egykor **Szilády Áron** (1837–1922) ref. lelképásztor, orientalista nyelvész és akadémikus jelmondata volt a „Patria est cara“, amit a „haza drága“ kifejezéssel fordított és életének fontos gondolatává vált.

Felhívom a figyelmét, hogy minden évben az elnökség által elfogadott **belépesi nyilatkozat** megléte és évente **március 31-ig, 1000 Ft/év tagdíj** befizetésével együttesen gyakorolható a tagsági jogviszony.

A székhelyünkön átvehető csekken vagy személyesen, illetve átutalással befizetett tagdíj, csak március 31-ig vehető figyelembe, a határidőn túli befizetéseket adományként kell elkönyvelnünk, amit egyébként szívesen fogadunk az **1 %-os adófelajánlások** mellett bármikor!

ÁLLANDÓ PROGRAMOK

(Szilády Áron Református Gimnázium díszterme)

Szilády 100 Emlékkonferencia
2022. március 19., szombat
10 órától. Szilády Áron 100 éve hunyt el!

27. Pro Iuventute díjátadás (2022. május 26., csütörtök 16 óra)

Magyar Hősök Napja (Emlékkünnep), amit az országépítő Bethlen-kormány (1921-31) tevékenységének bemutatására szánunk a VERITAS Intézettel 2022. május végén vagy június elején.

26. Társasági legáció
2022. szeptember 17. szombat
Külső-Somogy, Látvány

VIII. Protestáns Művészeti és Tudományos Napok
2022. október 30 – november 5.

TÁRSASÁGI ESEMÉNYEK

Péter Dénes Népfőiskola

XXII. Halasi Téka érték- és mértéktartó előadás
2022. március 2., szerda 17 órától a városi könyvtárban. Zsigray Julianna 35 éve hunyt el.

XII. Lokálpatrióta klub-est. Díszvendég: Baráth József művésztanár. (lásd. 7. oldal)

XXI. Honismereti határjárás. Bugac, Kunpuszta. 2022. június 24. (szervezés alatt)

Thúry József Emléknep
2022. május 20. (külön meghívó, a Thúry József Alapítványal közösen)

„Nem a helyzet, a rang, nem is a környezet, ami magasra emel, hanem a Krisztus szellemével megtöltött belső erő. A hivatástudat, ami nagyságra hív, magasba ösztönöz.“

HALAS, 1926. JÚLIUS 12.

130 éve született

Ván Benjámint ref. lelkész

(Kiskunhalas, 1892. április 7. – Kiskunhalas, 1985. március 17.)

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

ségeket, az igényes kulturális rendezvényeket, és sajátos népfőiskolai programokat valósít meg városzerte.

A Péter Dénes Népfőiskola fontos működési körébe tartoznak a szabadművelődési, közösségi programok, és a meghirdetett népfőiskolai témakörök-höz kapcsolódó szervezési, ügyintézési feladatok elvégzése, ami az alkalmi lehetőségek kihasználásával széleskörű tájékozódásra nyújt lehetőséget valamennyi résztvevőnek. Alapélményeket nyújtunk a kereszténységről, a magyarságról, a mindennapi élet kérdéseire való válaszkeresésben, és a tetterős nemzetstratégia megfogalmazásában.

2. Szilády Áron és tudóstársai – Félmagas dombormű

(kőből, bronzból) elhelyezése a ref. imaház külső oldalfalán. A Szilády Áron Társaság 2014-ben azt kezdeményezte, hogy helyezzünk el emléktáblát

„Szilády Áron és tudós társai“ címmel azokkal, akikkel egykoron szorosan együtt dolgozott tudományos munkája során és lényegében az ország egyik leg-

fontosabb keletkutással foglalkozó tudós akadémikusokat mutatja be.

3. Szilády emlékszoba. Szilády László, Szilády Áron és Szilády János életét és munkájuk bemutatását szolgálja ez az emlékszoba a régi gimnázium épületében, a ref. templom mellett (Új RefKör).

4. Levelező lista (levelező tagok) összeállítása csak e-mail címekre, mert szívesen veszünk minden támogatást és segítséget, pl. újságcikket, programajánlatot, előadóként, önkéntes segítségnyújtásban stb.

Szilády Áron Társaság 2021

Számadás a XXIX. Közgyűlés tagjainak

Hosszú hónapok tervezése, szervezése ment füstbe 2021-ben is. Az állandó programjaink, konferenciáink, amelyek nagyrészt a Szilády Áron Református Gimnáziumban valósultak meg az elmúlt évtizedekben folyamatosan korlátozás alá estek a 2020. évi tavaszi bezárásoknak, illetve szeptember közepétől ismét 2021. június 2-ig. A köznevelésben résztvevő intézmények külsős rendezvényt hónapokon keresztül nem fogadhattak be, de más helyszínek használata és az utazással is együtt járó programjaink megvalósítása, további erőfeszítésekkel járt volna és körülményesen lehetett volna biztosítani. Amit lehetett, megtettünk a közösségi, társasélet fenntartása érdekében.

A **2021. évi állandó rendezvényeink** előkészítését elvégeztük, de a nagyobb eseményeket le kellett mondanunk.

A *25. Pro Iuventute pedagógiai díjátadásunkat* (június 10.), a *nagykunsági legációnk* (szeptember 18.) kivételével, a szintén jelentős előkészületekkel megszervezett és késő ősszel megvalósításra szánt *VIII. Protestáns Művészeti és Tudományos Napokat* elnapoltuk, más népfőiskolai programokkal együtt.

Pro Iuventute elismerésben 11 halasi pedagógus részesült (8 bronz, 1 ezüst, valamint 2 halasi csipke emlékdíjat adtunk ki 2021-ben.) A *társasági legációnk* a várakozásunknak megfe-

lelően, 38 fő részvételével megvalósult 2021. szeptember 18-án. Célunk: a 275+1 éve megvalósult *Jászkun redemptio* emlékére a Nagykunság testvérgyűlékezeteinek felkeresése, Horthy Miklós kormányzó emlékhelyének, a nemzeti örökség látnivalóinak és közösségi értékeinek megismerése volt. A programunk sikeres volt, a vendéglátó Karcag város helyi képviselői kellemes benyomással voltak ránk.

A *Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal* működése is folyamatos korlátozás alatt állt, többszörös újratervezés után, október 8-án végre sikerült nyilvános ülésnapot tartanunk a városi könyvtárban. A napirendek alapján megfogalmazott javaslatainkat azonban elutasították. Részlegesen, amit tehetünk, azt jóakarral elvégeztük.

Legnagyobb öröm a számunkra, hogy az *évkönyvünk* (2001–2020) elkészült és ki is tudtuk adni 300 példányban! 2021 október 2-án, a XXVIII. Közgyűlésünk alkalmából végre bemutattuk és ajándék gyanánt, minden szerzőnk, és tagunk részesült belőle!

A *Trianon Liget* (1920–2020) kialakítása érdekében a Semmelweis téren 2020. november 14-én 5 db tölgyfa került elültetésre, további 2 db tölgyfa a Bethlen Gábor téren (védett facsoport) az alábbi halasi civil szervezetekkel közösen: *'56-os Emlékbizottság (kezdeményező), Konok Ku-*

nok Egyesület, Erdélyi Csillagok Irodalmi Egyesület, Hazatalálás Egyesület, valamint a Szilády Áron Társaság. Az ültetett fák sajnos kiszáradtak, a pótlásuk megtörtént 2021. november 13-án.

Ahhoz képest, hogy az állandó programjaink részben elmaradtak, az előkészítéssel, működéssel járó kiadásainkat kifizettük.

A LYCEUM c. negyedente megjelenő *társasági közlönyünk* továbbra is kiadásra került (V. évf. 1-2-3-4.), amiben igyekeztünk közérdekű olvasmányokat, írásokat is megjelentetni a tervezett /elhalasztott programjaink mellett.

A *Péter Dénes Népfőiskola* 1999-ben alakult, amit szeretnénk volna jubileumi programokkal és eseményekkel megerősíteni, ám a járványügyi helyzet miatt kénytelenek voltunk az EM-MI támogatását ismét átutemezni, hátha lesz esélyünk a betervezett programokat, kezdeményezéseket megrendezni 2022 júliusáig.

A *XX. Honismereti határjárásunk sikeres volt július 31-én Hajóson*, összesen 16 fővel. A *Halasi Pódium 3. alkalmát* a Csipkeházban rendeztük meg augusztus 27-én, a 45 éve alakult *Lyra Együttes* részvételével, nagy sikerrel.

A *Thúry József Alapítvány* élére új kuratóriumot választottunk 2021. október 2-án, mert Édes Árpád elnök lemondott az alapítvány vezetéséről. Az új kuratórium bejegyzése megtörtént (2022. január 6.),

tagjai: *Beke László elnök, Kiss Sándorné titkár és dr. Varga András tag.*

A *20 éve átadott Thúry József Könyvtárral* és a Thúry József Alapítvánnyal együttműködésben, sikeresen megvalósult a meghirdetett kvíztéték eredményhirdetése. A résztvevő diákok jutalmat kaptak, oklevelet, a legjobb diák (Olajos Tamara 11/A) Apafi fejedelem 1668-ban kiadott 4 dukát értékű csillagos csegely másolatát kapta kézhez (2021. december 8.)

A közgyűlésünk döntése alapján, *posztumusz díszpolgári javaslat* megtételére kértük a polgármestert a helyi rendelet alapján Szilády Áronnak, Halas legnagyobb személyiségének. Válaszlevelében elutasította a kérésünket. A *Szilády100 Emlékévünket* 2022-ben a terveink szerint szeretnénk megtartani, az együttműködő partnereinkkel.

Sajnos, 2021-ben is – vélhetően a rendkívüli járványügyi helyzet miatt – csak 2/3-a, 74 fő érvényesítette magát a Társaságunk aktív tagjának. *Dr. Monzpart László* tiszteletbeli tagunk és *dr. Gszelmann Ádám* tagtársunk, Kiskunhalas díszpolgára sajnos elhunyt 2021-ben, áldott emléküket megőrizzük!

PÉNZÜGYEINK (2021)

Saját tőke (forrás):	225 eFt
Összes bevétel:	1862 eFt
- anyagköltség:	507
- személyi ráfordítás:	125
- egyéb szolgáltatás:	1063
Összes ráfordítás:	1739 eFt
Tárgyévi eredmény:	74 eFt

LUKÁCS LÁSZLÓ ELNÖK

120 éves a Halasi Csipke

... a halasi csipke történetéhez

Írta: Sütő József

A *Műhely Napló* 1992. decemberi számában ismerteti *Csorba Tibortól még 1933-ban a Halasi Kalauz c. időszaki kiadványában megjelent alapvető tanulmányát a halasi csipkéről*. Nagyon aktuális volt ennek az írásnak a közlése, mert az utóbbi időben elég szomorú hangvételű cikkek jelentek meg csipkénk sorsáról (Posztobányi László; sz.m.: Végveszélyben a halasi csipke ...).

Csorba Tibor tanulmánya érdekes körülmények között született meg annak idején. A város akkori új polgármestere, dr. Fekete Imre Halasnak mindenáron népszerűséget és idegenforgalmat akart biztosítani. Ezért a „filléres gyorsok” számára „népünnepélyeket” rendez. Ehhez meg népviselet és néptánc után kutat („kunsüveg”, „kunsverbunkos” stb.), sőt ebbe bele akarja vonni a halasi csipkét, mint parasztlányok által készített terméket is (1933.).

Ezzel az elgondolással szemben lép fel az akkori halasi polgári iskolai rajztanár, festőművész. De adjuk meg suum cuique (kinek-kinek a magáért).

Mindezen ellentétek mellett Fekete polgármesternek is nagy érdemei fűződnek a halasi csipkéhez. Úgyesen felhasználta összeköttetései révén el tudta érni, hogy felsőbb támogatással 1935 nyarán felépült a Halasi Csipkeház, s így otthona, végleges műhelye lett az

addig évtizedeken át ideoda vándorló csipkevarrodának. A Csipkeház Nagy Cz. László útmutatásai szerint régi halasi, módos tornácós parasztház stílusában készült. Belső berendezését Mallász Gitta pesti iparművész készítette. Még az évben magyar nyelvű pros-

pektus füzet, majd 1936-ban külföldiek számára német nyelvű is jelent meg az Egyetemi Nyomda szép kiállításában.

Csorba Tibor tanulmányának egyik fő értéke abban van, hogy nem ért egyet azzal a régebbi felfogással: egy csipketervező iparművész az elkészült csipkét sajátjának mondja. Ezt még Dekáni Árpádnál is kifogásolja, hogy az min-

den elkészült és díjazott halasi csipkét a magáéként emlegeti sajátkezűleg írt feljegyzéseiben.

Érdekes az is, hogy Dekáni e feljegyzésekben úgy ír, hogy 1902. év tavaszán édesanyjával arról beszél: „*Én vettem fel azt az eszmét, hogy meg kellene kí-*

sérelni magyar csipkének a készítését... Sem a terv, sem a készítés nem sikerült... Ugyanezen év szeptember havában több darab mintát készítettem és azokat az iparművészeti társulatnak bemutattam Legnagyobb törekvésem az volt, hogy teljesen eredeti magyaros mintákkal eredeti új technikával előállítsam csipkéimet". Csorba ezeket az értesüléseket, mint írja, özv. Zseny

Istvánné sz. Babó Zsófiától szerezte, aki 1902. tavaszán, mint 14 év körüli kislány, otthonos volt a Dekáni családban. Bizonyára tőle kapta azt az információt is, hogy ebben az időben *Zseny József* halasi földbirtokos, kinek rajongó hazafisága országszerte ismert volt, Pesten lakott. *Priscus Rhétor* görög írónál azt olvasta, hogy Attila király felesége udvarában, Réka királyné és udvarhölgyei gyönyörű csipkét varrtak. És így, folytatja Csorba Tibor: „*Zseny József agyában fogamzott meg a gondolat és ezt közölte Dekáni Árpáddal, biztatván őt állandóan egy kuncsipke-tervezet elkészítésére ... Zseny József később sokat foglalkoztatta Dekánit.*“

Csorba e feltételezett információszerzését pontosan megerősíti az ugyancsak Zseny – Thuróczy családból (dr. Thuróczy Dezső) 1938. április havában, hozzámm juttatott közlésre szánt eredeti Zseny Józsefnek kevéssel halála előtt írt levele. Közöltem Zámbo Aurél által szerkesztett *Városunk c. kiadványban* (1938. ápr. Kkhas.). Ebből idézek idevágó sorokat: „*Priscus Rhétornak ez a remek elbeszélése annyira magával ragadott, hogy hatása folytán azonnal leutaztam Kiskunhalasra, hogy az ottani ref. főgimnázium akkori rajztanárát, Dekáni Árpádot fellelkesítssem a Priscus által leírt remek veretű hun-csipkék megalkotására.*

Ismervén az ő összekely művészi érzékét és képességeit e feladat megoldására. Nem is csalatkoztam, mert pár hó múltán hozzám juttatta remek csipkekészítményeit, amelyeket aztán be is adtam annak idején három évtizeddel ezelőtt az Iparművészeti Társulat őszi kiállítására. A többi méltóztatnak tudni. ... amit ettől fogva Halasi csipke néven ismerünk, s aminek kitervezése Dekáni Árpádnak, mai finomságra való kifejlesztése pedig Markovits Mária-nak köszönhető, aki ma is vezetője Kiskunhalason a csipkevarró-iskolának, hervadhatatlan érdemeket biztosít.”

Cikkemet e sorral zártam le az elgondolkoztató levél közlése után: A halasi csipke „hősei közé most már Zseny József nevét is fel kell vennünk!”

Maga az eszmei fogantatás kérdése tehát erősen Zseny József oldalára látszik billenni. A technikai kérdést viszont, mint Csorba Tibor szakavatottan leszögezi: „a halasi csipke technikai megteremtője egyedül Markovits Mariska ... Dekáni Markovits Mariska nélkül talán soha sem adott volna csipkét Halas városának.”

Dekáni négy év múltán, 1906-ban el is hagyta Halast.

In memoriam Markovics Mária

1957 tavaszán Markovics Mária saját otthonában betegten dolgozott.

A Csipkeház kifosztottan, romos állapotban felújítás alatt állott. A városi tanácstól kevés anyagi támogatást kapott. Hamarosan bekö-

vetkezett halálakor, református temetői búcsúztatására a városi tanács engem kért meg. 1957. június óta őrzöm e szomorú mondatokat, de most Csorba Tibornak a *Műhely Napló*-ban megjelent cikke után úgy érzem, nekem is közölnöm kell e végső búcsút:

„Megálltunk utolsó utadon néhány percre, városunk

nagy halottja, Markovits Mária, hogy Kiskunhalas város tanácsa, a város lakossága nevében búcsút vegyünk Tőled annak a városnak a nevében, melynek szolgálatában talán senki sem tett annyit, mint Te. Nem kevesebbet adottál Te Halasnak, mint életműved útján világhírnevet. A Te alkotó kezéd, álmodó lelked

művészi remekei a kis Halas nevét ismertté tették az egész világon, minden tájon, ahol a szépséget megsodálják Saint Louis, Milánó, Párizs, London, sőt még a csipkék királynővárosa, Brüsszel is meghajtotta elismerése zászlaját a kunsági városka - Halas előtt. Magasba tornyosuló paloták, a nádfödèles, bogárhátú házikók előtt.

Végtelenül szerény, igazi nagy művész voltál, aki csak szülővárosodat, munkahelyedet tetted világhírűvé, s magad még országos viszonylatban is megmaradtál majdnem az ismeretlenség félhomályában, annyira, hogy most midőn halálodról szóltak, még nevedet sem tudták pontosan; csak sajtóhibával közölték. Kincseket adtál, s egész életeden át szegény maradtál. A szomorú magyar művészsors fáj a Te életpályádban is. Nem érthetted meg, hogy a segítő kéz elérhetett volna.

Művészi nagyságodat emeli, hogy tehetségedet nem rejtetted elefántcsonttoronyba. Megosztottad, tanítottál.

Markovits Mária, a Te életműved és emléked élni fog azoknak a leányoknak és asszonyoknak a szívében és két keze munkájában, akiket 1902 óta a Te tanítványaid nagy családjának emlékében is. A városod majd őriző szeretettel és gonddal karolja fel nagy hagyatékok: a halasi csipke további sorsát. És élni fogsz a magyar iparművészet történetében, mint a magyar csipkeművészet utolérhetetlen mestere.“

ELSŐ MEGJELENÉS:
MŰHELY NAPLÓ 1993. FEBRUÁR 21.

Képek: Thorma János Múzeum -
Kiskunhalas. Csipke:
Nagy pávás terítő 1931)

RÉGI MAGYAR MESTERSÉGEK

Írta: Bogdán István

A halászmesterség

A halászat ősfoglalkozás. A természettől tanulta el az ember. Akár az étellelentől, így az árvizek után maradt vízgödörktől a *rekeszték*-ek készítését, akár az állatvilágtól, így a *horgászat*-ot. Egy sok ezer éves kínai mese szerint a rókától, amelyk farkával rákászni akart, és csukát fogott. – E történet egyébként Jókai költötte rá Mátyás királyra, és innen ered a közsímt anekdota: „Róka fogta csuka, csuka fogta róka, varga fogta mind a kettőt.” Egy ősi francia mese pedig a macskát tette meg a halászat ősenek. Így került egy közép-kori párizsi vendégfogadó cégérére, és lett egy, e században is élő utcanév ott: a Halászó macska utcája.

A halászzal foglalkozók szolgáltatásait kezdetben nem fejenként, hanem együttesen rótták ki a korán kialakult halászfalukra, amelyek többnyire a nagyhálók kezeléséhez szükséges társulásokra, az ún. halászbokrok-ra tagolódtak. A bokor vagy a család vagy a falu nem rokon tagjaiból alakult munkaközösség, eleinte még azonos az általános jobbjágszervezettel, hisz ekkor a halászatot még csak melléfoglalkozásként végezte a jobbjág. A XIII. század során azonban már főfoglalkozássá vált, és bizonyos differenciálódás is tapasztalható. A közönséges halászon, a rekesztőhalászat művelőin kívül vannak *háló*-sok (akik a hálót használták) és *vízóvó*-k (akik a halastavakkal bántak).

A vízahalászok mesterei, a komáromiak, leginkább megőrizték az ősi hagyományokat. A komáromi halászmester a XVI. században két hajóval és öt legénnyel halászott, ez volt a *társulat*.

A vízahalászat gyakran vonzott látogatókat. 1554 augusztusában a komáromiak által tartott 12 napos halászatot hatvan személy nézte végig, köztük az esztergomi érsek és számos főúr. Maga a király is annyira érdeklődött iránta, hogy a komáromi várgrófnak Bécsbe kellett utaznia szóbeli jelentéstételre. A vízfogás ugyanis rendkívüli óvatosságot és ügyességet kívánt. A kapkodó, tapasztalatlanabb halász könnyen úgy járt, mint Kun Lukács 1595-ben, akit az ingerült víza egy farkcsapással ledöntött, aztán hatalmas szökkenéssel a szabad vízbe vetette magát.

Halászaink hálóját nem a rontás tette sikertelenné, nem is a szerencse hagyta el, hanem a víz. A XIX. század második felében meginduló nagyarányú folyószabályozás, vízlecsapolás ugyancsak összehúzta a hálót ősi halászatunkon. Legtöbb halfajunk ugyanis az árterületen, az aránylag sekély vízben ívott, az ivadékok itt találták meg a szükséges táplálékot, s megerősödve innen jutottak a visszavonuló árral a folyómederbe.

A lecsapolással aztán megszűnt a halbőség, eltűntek az évszázados halásztanyák, fokozatosan kiszorultak az ősi, hagyományos eszközök.

- RÉSZLETEK - (BUDAPEST, 1973)

Sóstó-fürdő (Kiskunhalas) 1945 előtt. Zempléni Múzeum, Szerencs

HOSSZÚ előkészítés után, 2021. október 2-án megjelent a **Szilády Áron Társaság évkönyve** (2001–2020), ami az elmúlt 20 éves időszakunk összefoglaló krónikáját, és a meghívott jeles vendégeink válogatott írásait is tartalmazza, illetve szervezeti függelékekkel láttunk el.

Hálaadással gondolunk mindazokra, akik a kötet megjelenését támogatták, szerzőként, vendéglőadóként is közreműködtek abban, hogy 20 év után a társasági évkönyvünk kézbe vehetővé vált.

Az évkönyvünk iránt érdeklődő halasi polgárok a Szilády Áron Református Gimnázium portáján be tudják szerezni a kötetet.

Ára: 2000 Ft.

A *LYCEUM* – társasági közlöny 22. számának várható megjelenése: 2022. május. A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

*

A *Nádor Klub* (2009 – 2016) *STÁDIUM* polgári hírlevelének 1-26. számai, valamint a *LYCEUM* – társasági közlöny 1-19. száma letölthető a www.vashatos.hu vagy a sziladyarontarsasag.hu honlapokról.

*

További információk:
+3620/465-2300

SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG

VÁROSI LOKÁLPATRIÓTA EGYÜTTMŰKÖDÉS

6400 Kiskunhalas, Hősök tere 2.

www.sziladyarontarsasag.hu

Adószám: 18343081-1-03